

Leto 1980 naj pomeni tudi za nas korenit premik

Pred nekaj dnevi smo se poslovili od leta 1979 in vstopili v novo leto 1980 ter hkrati v novo desetletje, s čimer se tudi bližamo drugemu tisočletju. Desetletje, ki je za nami, je bilo obdobje, ki je v marsikaterem pogledu pomenilo nazadovanje. Tu ne mislimo samo na gospodarsko stisko, na energetsko krizo, temveč tudi na mnoge primere splošne posurovelosti, na zanikanje in opuščanje temeljnih moralnih vrednot, na milijone žrtev v Kambodži, na tisoče in tisoče beguncev iz Vietnama, na terorizem, na korupcijo, na mamila.

Gre za pojave in dogodke, ki so terjali nešteto žrtev, a ki so hkrati imeli za posledico, da se je človek ponovno začel zavesti pri posameznikih in množicah utrjevati zavest, da mora človeštvo zares stopiti na novo pot, če hoče, da bo življenje postalo bolj človeško.

Taki občutki nas obdajajo, ko pišemo te vrstice ob začetku novega leta. Vesti, ki jih beremo v dnevnem tisku ali jih poslušamo po radiu in televiziji, sicer niso preveč spodbudne — pomislimo samo na terorizem v Italiji, na nevarno zaostrovanje mednarodnih odnosov zaradi dogajanja v Afganistanu in drugod po svetu — vendar mislimo, da kljub temu lahko govorimo o prisotnosti neke nove zavesti, ki se mora še bolj utrditi in razširiti in kar je konec koncev tudi razlog za optimizem.

V letu in desetletju, od katerih smo se pred dnevi poslovili, Slovenci v Italiji nismo dosegli tistega, kar smo upravičeno pričakovali. Še vedno smo namreč zaskrbljeni za nas nadaljnji narodnostni obstoj, kar je posledica dejstva, da nas država še ni pravno zaščitila, se pravi, da še ni izpolnila obveznosti, ki izhajajo iz 6. člena republiške ustave, iz natančnih določil posebne statuta dežele Furlanije - Julijske krajine in iz prav tako natančnih določil, vsebovanih v mednarodnih pogodbah, kot je na primer osimski sporazum.

Res je, da smo v letu 1979 Slovenci v Italiji bili predmet pozornosti najvišjih predstavnikov republike, da je na primer predsednik Pertini ob sklepu svojega uradnega obiska v Jugoslaviji prevzel v zvezi z našo problematiko natančne in nedvoumne

(Dalje na 8. strani)

KAJ HOČE SOVJETSKA ZVEZA?

Kadar se zgodi na svetu kaj zelo važnega, se skoro začudimo, kako lahko je bilo previdljivo. Treba bi bilo samo logično misliti, pa bi bili lahko uganili, kaj se bo zgodilo. Ob pojavu Mussolinijevega in zlasti Hitlerjevega totalitarizma je bilo že jasno, da bosta začela prej ali slej agresivno politiko in vojno proti sosednim državam, po katerih zemlji sta hleplela, in proti demokracijam. Toda tudi najvišji in najbolj odgovorni državniki demokracij so se dolgo branili to verjeti, dokler ni postala druga svetovna vojna neizogibna.

Isto bi lahko danes rekli o sovjetskem totalitarizmu. Jasno je, da niti ne gre za kako resnično socialistično ideologijo, ampak za v levo ideologijo preoblečen stari ruski imperalizem, oprt na totalitarni sistem vladanja. Sovjetska ideologija kot »socialistični« sistem sploh ne prenese resne kritike in taka kritika se zdi politologom in celo marksističnim kritikom že odveč, zato se ne trudijo več z njo. Vedo, da je vse zaman. Nadomestila jo je v največji meri na eni strani propaganda, na drugi pa takoimenovana »kremelologija«, analiza kremeljske politične teorije in prakse.

V tak okvir spada sovjetski vdor v Afganistan. Naravnost presenetljivo je, kako lahko bi ga bilo napovedati vnaprej, če bi se bil kdo potrudil — in če bi bil dovolj realist — da bi bil pozorno analiziral današnjo sov-

jetsko politiko in njene možnosti ter hotenja. V dneh Huo-fengovega obiska v zahodni Evropi in zlasti ameriško-kitajskega zblizanja se je zdelo, da se začrtava na torišču svetovne politike obkoljevanje Sovjetske zveze. Združene države so razpolagale na jugu Azije z zavezništvom, ki je segalo od Turčije preko šahove Perzije in Pakistana ter prijateljskega Siam do nove prijateljice Kitajske in Čangkajšekove Formoze (nacionalne Kitajske) do Japonske. Sovjetska zveza se je zdela obkoljena od širokega pasu ameriških dejanskih ali potencialnih vojaških zaveznikov.

Logično je bilo, da se bo obrnila sovjetska pozornost v to smer. Če so Sovjeti z mešanimi čustvi sprejeli »islamsko« revolucijo v Iranu zato, ker se boje, da bi islamski fanatizem okužil tudi njihove islamske republike in province v srednji Aziji, pa jim je nedvomno prijalo, da je povzročil težave Združenim državam in se obrnil proti njim. Toda za vsak primer so zapahnili svojo azijsko posest pred njim — z zasedbo Afganistana, preko katelega — in to z lahkoto — bi lahko prišla okužba v sovjetsko Azijo. Istočasno pa so odgovorili na ameriško politiko obkoljevanja. Z zasedbo in sovjetizacijo Afganistana se je pokazala nevarnost, da bodo oni obkolili Kitajsko. Manjka samo še en sunek, pa bodo na

(nadaljevanje na 3. strani)

Gospodarstvo na prehodu iz leta 1979 v leto 1980

»Terorizem, to je zdaj v Italiji prvo vprašanje. Za rešitev tega vprašanja pa ne zadoščajo zakonski ukrepi ter je v boju proti terorizmu potrebno sodelovanje vsega ljudstva.«

Tako je izjavila predsednica poslanske zbornice Jottijeva v odgovoru časnikarjem ob voščilih za praznike ob koncu leta.

Besede Jottijeve potrjuje tragična statistika: 22 terorističnih skupin (19 levičarskih in 3 desničarske) je v letu 1979 zagrešilo v Italiji 55 atentatov; skrajni levičarji so napravili 51 atentatov, med katerimi je bilo 21 ljudi ubitih in 54 ranjenih, skrajni desničarji pa štiri atentate z ubojem ene osebe in ranitvijo 29 oseb.

»Kako naj demokrati sodelujejo v boju proti terorizmu? Z reševanjem konkretnih vprašanj.«

Tako je poudaril poslanec Bastianelli, ko je pred kratkim v Trstu predsedoval vsedržavni konferenci o ladjedelništvu.

Ta konkretna vprašanja pa so predvsem gospodarska, ker dajejo socialno vsebino de-

mokratskemu sistemu, o katerem teroristi pravijo, da ga hočejo uničiti.

Dodati je treba, da so gospodarska in socialna vprašanja v Italiji kompleksna, kar odsevajo celotni razvoj in predvidevanja za leto 1980.

Inflacija v Italiji je dosegla 20 odstotkov (štirikrat toliko kot na Nizozemskem) ter je Italija na tej lestvici negativni rekorder v Evropski gospodarski skupnosti.

Vzrok je vsaj v veliki meri energetska kriza. Cena petroleja se je lani več kot podvojila. V začetku leta je sod petroleja stal 12 dolarjev, a zdaj ga petrolejske države prodajajo po ceni 20 dolarjev (Gabon in Ekvador) do 32 dolarjev za sod (Libija, Alžirija in Nigerija).

Boju proti inflaciji je italijanska vlada lani posvetila številne ukrepe tako na področju nadzorovanih cen (zlasti za bencin in druga goriva ter za električne in telefonske tarife) kot na področju splošne monetarne in kreditne politike, vstevši dvig diskontne mere na naj-

dalje na 2. strani ■

RADIO TRST A

■ **NEDELJA**, 13. januarja, ob: 8.00 Poročila; 8.30 Kmetijska oddaja; 9.00 Sv. maša iz župne cerkve v Rojanu; 10.30 Nediški zvon, oddaja o Benečiji; 11.00 Mladinski oder — Joško Lukeš: »Stari ribič in njegova barka«, radijska igra, Radijski oder; 11.30 Nabožna glasba; 12.00 Narodnostni trenutek Slovencev v Italiji; 12.30 Glasba po željah; 13.00 Poročila; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 »Radio klopotača«; 15.00 Šport in glasba ter neposredni prenosi z naših prireditev; 19.00 Poročila.

■ **PONEDELJEK**, 14. januarja, ob: 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Jutranji almanah; 9.45 Socialna problematika; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 11.30 Po stopinjah staršev; 12.00 »Radio klopotača«; 13.00 Poročila; 13.20 Zborovska glasba; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Otroško okence; 14.30 Roman v nadaljevanjih — Miguel de Cervantes Saavedra: »Don Kihot«; 15.00 Glasbeni ping pong; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 17.45 Glasbeni drobiž; 18.00 Kulturno pismo; 19.00 Poročila.

■ **TOREK**, 15. januarja, ob: 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 8.00 Jutranji almanah; 9.00 »Žebelj na podstrešju«, igra v 3 dejanjih, (Mario Pretti - Vinko Beličič), radijski oder; 9.40 Glasba za razvedrilo; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 11.30 Vam še ugajajo? 12.00 Kulturno pismo; 13.00 Poročila; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Odraslim prepovedano! 15.00 Rezervirano za...; 15.30 Doba kantavtorjev; 16.00 Kulturna rubrika slovenskih časopisov v Italiji; 16.20 Veliki izvajalci lahke glasbe; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Jugoslovanski skladatelj; 18.00 Socialna tematika v srednjeevropski dramatik; 19.00 Poročila.

■ **SREDA**, 16. januarja, ob: 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Jutranji almanah; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 11.30 Umetnice jazz; 12.00 »Pod Matajurjan«; 12.30 Melodije od vsepovsod; 13.00 Poročila; 13.20 Zborovska glasba; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Otroško okence; »Odprimo knjigo pravljic«; 14.30 Roman v nadaljevanjih — Miguel de Cervantes Saavedra: »Don Kihot«; 15.00 Glasbeno popoldne; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 17.30 Slavniki pevci; 18.00 Kulturni prostor; 19.00 Poročila.

■ **ČETRTEK**, 17. januarja, ob: 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Jutranji almanah; 9.00 »Žebelj na podstrešju«, igra v 3 dejanjih; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 11.30 Jugoslovanski pevci; 12.00 Mikrofon v razredu; 13.00 Poročila; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Otroško okence: »Tomi na obisku«; 14.30 Na goriškem valu; 15.00 Mladi pisci; 15.15 Najnovejša izdaja plošč; 16.00 Poslušajmo film; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Kulturni prostor; 19.00 Poročila.

■ **PETEK**, 18. januarja, ob: 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Jutranji almanah; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 11.30 Domače popevke; 12.00 Ponovitev četrtkovskega Kulturnega prostora; 13.00 Poročila; 13.20 Zborovska glasba; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Otroško okence: »Kje je napaka?«; 14.30 Roman v nadaljevanjih — Miguel de Cervantes Saavedra: »Don Kihot«; 15.00 Po končani univerzi; 15.30 Popularnih deset; 16.00 Mikrofon v razredu; 16.30 S pesmijo po svetu; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Kulturni prostor; 19.00 Poročila.

■ **SOBOTA**, 19. januarja, ob: 7.00 Poročila; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Jutranji almanah; 9.00 Mario Pretti: »Žebelj na podstrešju«, igra v 3 dejanjih; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 12.00 »Nas anu zutra — danes in jutri«, oddaja o Reziji; 12.30 Pesem poje o...; 13.00 Poročila; 13.20 Glasba po željah; 14.10 Kratka poročila; 14.10 Otroško okence; 14.30 »Vse lepo, vaš Peter!«; 17.00 Kratka poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 17.50 Jože Zemljan: »Odlučitev«, drama, Izvaja »Amaterski oder Prosek«; 18.45 Vera in naš čas; 19.00 Poročila.

Gospodarstvo na prehodu...

■ nadaljevanje s 1. strani

višjo dosedanjo stopnjo 15 odstotkov. Kot je znano, je bil na primer bencin super pred kratkim povišan na 655 lir ter telefonski zeton na 100 lir.

Semkaj spada tudi davčna politika, ki je bila ena izmed važnih vprašanj na delovnem sporedu sestankov, katere so imeli te dni vlada, Industrijska zveza in sindikati.

Takoimenovani finančni zakon, ki vsebuje smernice za sestavo državnih proračunov, določa povišanje davčnih odbitkov. Od 1. januarja letos to pride poštevek pri odtegljajih, katere opravljajo delodajalci pri plačah, od leta 1981 pa tudi pri odbitkih za zakonca, za otroke, za življenjska zavarovanja, za pasivne obresti in tako dalje. Po drugi strani se bodo dvignile katastrske rente za stanovanja in druge nepremičnine.

Odras inflacije so tudi druginjske doklade, ki so bile lani povečane za 28 točk, kar pomeni porast delavskih plač za 70.000 lir na mesec.

Omeniti je treba še en negativni rekord. To so stavke kot odraz socialne in politične konfliktualnosti, katero je v svojih znanih izjavah kritiziral tudi komunistični voditelj Amendola in glede katere je Italija vsaj evropski rekorder ... Pretirano konfliktualnost že priznavajo tudi sindikati ter v zadnjem času aktivno razpravljajo o samodiscipliniranju stavk.

Zaradi tega je tembolj razveseljivo dejstvo, da so Industrijska zveza in sindikati te dni vladi predložili skupen načrt za rešitev energetske krize, ker je od energije odvisna proizvodnja in od proizvodnje zaposlitev. Skupni načrt vsebuje zlasti naslednje predloge:

1. investicije za varčevanje z energijo in za izkoriščanje alternativnih energetskih virov;
2. boljša organizacija dela in proizvodnje, da se racionalizira potrošnja energije;
3. proizvodnja mora ustrezati potrošnji energije.

Industrijska proizvodnja v Italiji se je v letu 1979 dvignila za 4,1 odstotka, kar je nad povprečjem zahodnih držav članic OCED, ki znaša 3 odstotke. Dvig narodnega dohodka pa se vrtil okrog 5 odstotkov. Valutne rezerve Italije so oktobra znašale 31.464 milijard in pol lir, od česar je odpadlo na zlato 16.088 milijard 700 milijonov lir.

Zaposlitev se je v letu 1979 v industriji dvignila za 0,4 odst. Vendar je bilo oktobra še vedno milijon 700.000 oseb, ki so bile brezposelne ali so iskale prvo ali drugačno delo. Med slednjimi pa je bilo 576 tisoč gospodinj, študentov in drugih ljudi izven poklicnih kategorij.

Med glavnimi socialnimi pridobitvami v zadnjem času je treba navesti zdravstveno reformo in reforme pokojnin.

S 1. januarjem je pričel veljati zakon o novi vsedržavni zdravstveni službi, ki je nadomestila dosedanjo bolniške blagajne. Za zdaj poslujejo samo upravni centri nove službe SAUB, ki imajo sedeže v prostorih bivše bolniške blagajne INAM, tako na primer v Trstu, v Ulici Nordio 15, v Ulici Farneto 3 ter v Puccinijevi ulici 50. Kdor je v dvomu, pod kateri center spada, lahko telefonira na osrednji sedež INAM-a (telefon 571051).

Izbrati je treba splošnega zdravnika, ki je konvencioniran pri prvi službi, to je, da ima z njo posebno pogodbo. Izbiro napravimo v

uradu SAUB, kamor moramo z osebno izkaznico ali podobnim dokumentom ter z družinskim listom. Skupaj s splošnim zdravnikom lahko izberemo pediatra za otroke do 12. leta starosti. Urad izda zavarovanju zdravstveno knjižico. Omenjena izbira zdravnika ni potrebna za bivše zavarovance INAM-a ter drugih bolniških blagajn, ki so podpisale enotno konvencijo za splošno in pediatrično medicino ter so prišle pod SAUB že lani. Zdravniški pregledi so za vse brezplačni. Če bolnik ne more v ambulanto, lahko pokliče zdravnika na dom. Če ga pokliče do 10. ure, mora zdravnik priti na dom še istega dne, drugače pa najkasneje do 12. ure naslednjega dne. Zdravnik mora priti na dom tudi ob sobotah, če ga je bolnik poklical do 10. ure. V njegovi odsotnosti je mogoče brez plačila poklicati katerega drugega konvencioniranega zdravnika.

Za ponoči in ob praznikih ima izbrani splošni zdravnik namestnika (»guardie mediche«). Ta je na razpolago od 20. ure vsakega dne do osme ure naslednjega dne. Ob sobotah in na predpraznične dni pa posluje od 14. ure tistega dne do osme ure v ponedeljek ali dan po prazniku. Vendar imajo za zdaj to ugodnost samo bivši zavarovanci INAM-a, medtem ko morajo ostali, oditi v bolnišnico.

Splošni zdravnik tudi pošlje pacienta k specialistu ali v bolnišnico, toda brez njegovega potrdila je mogoče iti k pediatru, ginekologu, okulistu in zobozdravniku, a morajo biti konvencionirani.

V primeru nesreče ali nenadnega poslabšanja bolezni mora zdravnik takoj oditi k bolniku na dom ali je mogoče bolnika brez formalnega postopka prepeljati v bolnišnico.

Zdravila lahko predpiše bolniku samo izbrani splošni zdravnik ali specialist. Zdravila so na splošno brezplačna, a bolnik mora doplačati prispevek: 200 lir za zdravilo do 1.000 lir, 400 lir za zdravilo do 3.000 lir ter 600 lir za zdravilo preko 3.000 lir.

Sindikati so na zadnjih sestankih zahtevali od vlade tudi, naj nakaže 4.173 milijard lir za davčne odbitke, za podvojitev družinskih dokladov ter za povišanje socialnih in najnižjih pokojnin za 20.000 lir na mesec. Ta povišek za pokojnine je vlada že odobrila z zakonskim odlokom, ki je v veljavi od 1. januarja. Za celotno reformo pokojnin pa je sestavila poseben zakonski osnutek. Oba zakonska ukrepa mora potrditi parlament.

Za davčne odbitke finančni zakon že predvideva 1.006 milijard lir. Vlada najbrž ne bo sprejela celotne zahteve 4.173 milijard lir ter je tako za 15. januar na vidiku nova splošna stavka okrog 20 milijonov odvisnih delavcev v Italiji.

Obravnavali bi seveda lahko še svetovno gospodarstvo, nadalje gospodarstvo Jugoslavije, kjer je inflacija v letu 1979 dosegla okrog 30 odstotkov ter je zvezna vlada vzela Republikam pravico do razpolaganja s tujimi valutami, ter končno gospodarstvo Trsta, ki je zaslovel kot menda najdražje mesto v Italiji, a članek bi se zavlekel v predolgo razpravo.

Naj zaključim z voščilom za nadaljnjo krepitev gospodarskega sodelovanja med Italijo in Jugoslavijo v korist zamejstva, za kar je odlična priložnost v prvi polovici leta 1980, ko Italija predseduje Evropski gospodarski skupnosti ter lahko podpre Jugoslavijo pri sklepanju nove trgovinske pogodbe z Evropo.

Egidij Vršaj

Spomini na cesarsko - kraljeve čase

MED ROMANTIKO IN STVARNOSTJO

Pred kratkim je tržaški pisec in pesnik Carolus Cergoly zaslovel s svojo knjigo »Il complesso dell'Imperatore«, izdano pri založbi Mondadori v Milanu. Če bi bilo delo izšlo v Trstu ali kje drugje v naši deželi, bi komaj vzbudilo pozornost na širšem italijanskem knjižnem trgu. Tako pa je vodilna italijanska založba Mondadori s svojo propagandno mrežo poskrbela, da se je o njem pisalo in govorilo po vsej Italiji. V obtok so spravili govornice, da želijo celo knjigarne v Neaplju še dodatnih izvodov, pa jih ne morejo dobiti. Mondadori pa naj bi se že pogajala z neko založbo v Ljubljani za slovenski in z neko drugo na Dunaju za nemški prevod. To utegne biti celo res, vendar je razširjanje takšnih novic zgolj spretna propagandna tehnika, ki naj bi knjigi zagotovila čim večjo prodajo.

Mnogi starejši ljudje, kot tudi Carolus Cergoly v svojem delu, gledajo na nekdanje čase pod monarhijo s pravim domotožjem. Poudarjajo, kako so v Avstro-Ogrski vsi narodi živeli složno. Zatem pa da so nastale po prvi svetovni vojni na območju nekdanje monarhije nove države, ki so prinesle prebivalstvu še vse težje probleme, kot pa jih je imelo pod cesarjem. Celotno narodnostno vprašanje, da je bilo tik pred prvo vojno naravnost idealno rešeno ali skoraj idealno. Po prvi svetovni vojni pa se je skušalo sistematično umazati vso preteklost pod staro Avstrijo in to kar za vsa stoletja nazaj, pravi Cergoly.

V določenem smislu ima gotovo prav. Po prvi svetovni vojni razmere v stari Jugoslaviji, kar zadeva položaj Slovencev kot naroda, niso bile primerno urejene. Šestostopletna diktatura leta 1929 je znova spravila v negotovost obstoj slovenskega naroda. Toda danes slovenske založbe vseeno objavljajo razne spomine kneza Pavla in Karadjordjevičev, ničesar pa o kakem Francu Jožefu in drugih vladarjih iz slovenske preteklosti, kot da bi obstajala bojazen, da bi slovenski bralci dobili močnejše še kako simpatijo za tiste čase.

V resnici pa se prav zaradi odsotnosti del o teh časih na slovenskem knjižnem trgu poraja med mnogimi slovenskimi ljudmi nekaka romantika,

škimi konservativci, ki so zagovarjali federativno ureditev države, ter nemškimi liberalci, ki so terjali državni centralizem. Leta 1866 je Prusija izrinila Avstrijo iz nemške zveze (ostanke nekdanjega rimsko nemškega cesarstva). To je rodilo potrebo po obnovitvi ustave. Dne 17. februarja 1867 je cesar Franc Jožef priznal avstro-ogrski dualizem in 21. decembra istega leta razglasil novo ustavo. Tako se je porodila preurejena monarhija, dvojna država pod skupnim vladarjem, Avstro-Ogrsko. Vladar pa je bil avstrijski cesar in ogrski kralj, vladal pa cesarsko kraljeva (c. kr.). Ta ustava je ostala v veljavi do leta 1918 in je dejansko predala avstrijsko polovico države v roke nemškemu meščanskemu liberalizmu.

Nemška liberalna stranka pa ni bila samo centralistična, bila je tudi nemško nacionalistična in je bolj ali manj prikrito ustvarjala pot zamisli Velke Nemčije, ki naj bi se raztegnila vse do Jadrana. Slovenski narod, ki je temu stal na poti, naj bi bil ponemčen. V ta namen je nemška nacionalna stran preko tiska, v knjigah, v šolah, na univerzah razglašala, da je slovenski narod »nezgodovinski«; da mu torej ne pritičejo narodnostne in politične pravice kot drugim narodom. Liberalno časopisje v Gradcu, na Dunaju, pa tudi v Mariboru, Ljubljani in Trstu (imeli smo npr. »Laibacher Zeitung« ter »Triester Zeitung«) je gnalo žolčno gonjo proti vsemu, kar je bilo slovenskega. Slovenski človek naj bi se sramoval svojega pore-

kla in se ponemčil. Tako bi nemštvo seglo do Jadrana.

Med najbolj strupenimi protislovenskimi listi je bila gotovo dunajska »Neue Freie Presse«, v judovskih rokah. Isto kot nemški liberalni tisk pa so ponavljali tudi tržaški liberalni italijanski listi, dasi so bili sicer polni protiaustrijskega duha. Posledice te gonje obstajajo še danes med obmejnimi italijanskim, furlanskim ter avstronomskim prebivalstvom. Razne politične stranke, ne glede na to ali so krščanske ali socialistične, jih spretno izkoriščajo v volilne namene. Protislovensko gonjo celo podžigajo, da bi odvrnile pozornost od lastnih intrig, ki bi lahko odvrnile volivca.

Po vsem tem pa se vendarle moramo vprašati, zakaj je cesar Franc Jožef podpiral prav nemške liberalce, ki niso bili samo nemškonacionalni, ampak v bistvu tudi protiaustrijski? Da je bil torej prav on, hote ali ne, eden od prvih grobarjev svoje lastne monarhije?

Nekateri so v spominih na cesarja navajali, da je imel navado reči: »Ich bin ein deutscher Fürst!« (Nemški knez sem!). Očitno tega ni umeval samo v duhu državno pravne tradicije Rimskega cesarstva (navadno označevanega kot rimsko-nemško), pač pa v nemško nacionalnem smislu. To je vodilo tako daleč, da je celo prestolonaslednika Franca Ferdinanda, poročenega s češko grofico Chotek, prisilil, da se je odpovedal prestolonasledstvu za svoje otroke. Dasi je Franca Ferdinanda žena Sofija pripadala eni najimenitnejših plemenitih rodbin Češke.

Franc Jožef je nadalje oviral krščansko-socialnega voditelja Karla Luegerja, da bi postal župan Dunaja, ker da se je bal, da bi bil Lueger lahko antisemit. Tako zelo naj bi bil demokratičen. Stvar

(Dalje na 7. strani)

Kaj hoče Sovjetska zveza?

(nadaljevanje s 1. strani)

obalah Indijskega oceana in Kitajska bo s celinske strani obkoljena, Azija pa politično preklana na dvoje. Zdaj jim je treba samo izbrati: ali bodo napravili nov sunek v smeri Irana, kjer že obstaja precej močna komunistična partija, ali preko Pakistana, kjer vlada politična zmeda v obliki notranjih trenj po nekaj državnih udarih in usmrtitvi prejšnjega predsednika Alibuta. Vojaška šibkost — neglede na vse govoričenje o možnosti neke pakistanske atomske bombe — se je razodela že večkrat, zlasti pa v spopadih z Indijo in ob ocepu Bangladeša.

Prav zadnje dni se je dogodilo še nekaj, kar bo verjetno olajšalo Sovjetom mahinacije v tistem delu Azije: zmaga Indire Gandhi v Indiji. Indira Gandhi pa velja za »filosovjetsko«: krivično bi jo bilo dolžiti, da je pripravljena direktno podpreti sovjetske načrte. Toda glede na to, da so ostale Združene države povsem brezbrizne do njene usode v času njene politične »nesreče« in da podpirajo Pakistan, v katerem vidi zlasti Indirina Indija svojega tradicionalnega nasprotnika, če že ne sovražnika, je logično pričakovati, da ne bo resno ovirala kakega sovjetskega posega po Pakistanu. Ne sme se tudi pozabiti, da Sovjetska zveza že razpolaga v južnovzhodni Aziji z močnimi figurami na svoji šahovnici: Vietnam z zasedeno Kambodžo vred in z Laosom, ki visi že čisto na isto stran. Kitajska se tako lahko smatra na celini že za obkoljeno.

Primerjava Sovjetske zveze s Hitlerjevo Nemčijo se ponuja sama od sebe, toda takoj je treba reči, da je Sovjetska zveza v mnogih pogledih veliko na boljšem. Geografsko in vo-

jaško obsega že zdaj pol Evrope in pol Azije, razen tega je sposobna prodora do Atlantika v Evropi (v Nemčiji, Belgiji in na Norveškem, tudi če bi Francija ostala nevtralna), v Aziji pa bi brez posebnega truda lahko zasedla Pakistan in Iran, morda tudi Dardanele in vso Turčijo, v Evropi pa tudi velik del ali vso vzhodno in srednje sredozemsko območje. Njena šibkost pa je skromnost sovjetske avtomobilske industrije, ki ne bi zmogla nalog dolgih prevozov vojaške preskrbe po evropskih in azijskih cestah. Toda tu se zanaša Sovjetska zveza verjetno na industrijo zasedenih držav v Evropi (zlasti na nemško in švedsko, verjetno pa tudi francosko in italijansko). Z bencinom bi bila preskrbljena iz lastnih in perzijskih petrolejskih vrelcev, morda tudi iz vrelcev v drugih zasedenih ali ustrahovanih arabskih državah. Tudi hrana v bistvu ne bi bila problem, vsaj ne za Sovjete same. Ker bi dejansko obvladali veliko večino Azije in Evrope (razen morda nevtralne Francije in Španije, če bi jo Američani lahko obranili, ter seveda Anglije), bi odpadla nevarnost, da bi postala Sovjetska zveza v vojni oblegana in stisnjena na eno celino, kot je bila Hitlerjeva Nemčija.

Treba je torej priznati, da je za Sovjete skušnjava, da bi nadaljevali s svojo agresivno politiko, s »politiko« vojaških zasedb in raznih »Kub« in »Angol«, velikanska. O toplih morjih na jugu Evrope in Azije je sanjaril ruski imperializem že od nekdanj in sovjetski imperializem se tem sanjam ni odrekel. Obratno, skušnjava je tem večja, ker so izkušnje skozi celih 35 let pokazale, da si lahko privoščijo takorekoč vse, brez nevarnosti oboroženega ameriškega odgovora.

OBVESTILO NAROČNIKOM

Zaradi čedalje večjih tiskarskih stroškov smo sklenili nekoliko povišati naročnino za leto 1980. Letna naročnina bo od 1. januarja leta 1980 dalje znašala 10.000 lir. Za inozemstvo bo letna naročnina znašala 12.000 lir. Prepričani smo, da bodo naši naročniki upoštevali naše težave in nam kljub podražitvi ostali zvesti kot doslej.

UPRAVA NOVEGA LISTA

Idealiziranje cesarskih časov, kot so jih doživljali še naši stari starši, posebno še za tiste, ki so bili kdaj na obisku na Dunaju in so si ogledali tamkajšnje imenitne stavbe in palače, ali kadar poslušajo Straussove valčke.

Italijanski del Trsta je pod Avstrijo užival razne privilegije. Italijanski Tržačani si predstavljajo zato, da so tudi drug inarodi podobno živeli, med temi tudi Slovenci, kar pa ne drži.

Sredi prejšnjega stoletja je v monarhiji prišlo do odločilnega političnega trenja med nem-

Koncert božičnih pesmi v Trstu

S pristržnimi voščili za novo leto in blagoslovom tržaškega škofa Bellomija v slovenščini se je v stolnici svetega Justa v Trstu v nedeljo, 6. januarja, zaključil koncert slovenskih božičnih pesmi, katerega je priredila letos že šestnajstič, Zveza cerkvenih pevskih zborov iz Trsta. Velika množica je sledila z zbranostjo in v globokem doživljanju koncertu v peteroladijski matici tržaških cerkva. Pod vodstvom Zorka Hareja je združeni zbor z nadstotimi pevci in pevkami z nastopom solistov Ljube Berce Košuta, Marte Valetič in Bruna Kralja izvedel trinajst božičnih pesmi. Za orgelsko spremljavo je poskrbela prof. Dina Slama. Spored je povezoval z besedili zamejskih besednih umetnikov Marijan Kravos. Saša Martelanc je podčrtal v svoji misli, da ob slovesu od božičnega razpoloženja lahko doživljamo slovo na krilih najlepšega, kar je sposoben oblikovati človek, na krilih pesmi. Zdr-

žujeta se tako človeška in božja razsežnost. Skupno ljudsko petje dveh božičnih pesmi: Božji nam je rojen Sin in Glej zvezdice božje je sklenilo globoko doživetje prisotnih in potrdilo že lani spoznano slovensko glasbeno akustiko starodavnega svetišča na osrednjem tržaškem griču, kot je v svojem posegu med drugim omenil slavnostni govornik. Naj omenimo še, da bo Zveza cerkvenih pevskih zborov gostovala prihodnjo nedeljo, 13. januarja, v cerkvi svetega Martina v Hrenovicah, naslednjo nedeljo, 20. januarja, pa v gledališču »France Prešeren« v Boljuncu.

—o—

V SLOVENSKEM KULTURNEM KLUBU v Donizettijevi ulici 3 predava v soboto, 12. januarja, dr. Klevišar iz Ljubljane o spolni vzgoji mladega človeka. Predavanje je ilustrirano z diapozitivi. Začetek ob 19.30.

Dan emigranta v Čedadu

V do kraja nabiti dvorani čedadskega gledališča Ristori je bil preteklo nedeljo tradicionalni Dan emigranta, ki ga že vrsto let organizirajo slovenska kulturna društva v višinski pokrajini in Zveza slovenskih izseljencev. Prisotni so bili številni izseljenci, domačini in gostje, med katerimi naj omenimo predsednika deželnega sveta Collija in predstavnike RK SZDL Slovenije, pokrajinskega odbornika Listuzzija, ki je zastopal odsotnega predsednika province Englara, predstavnike slovenskih kulturnih organizacij ter druge.

Adriano Martinig, tajnik sekcije Zveze slovenskih izseljencev, je imel daljši govor, v katerem je podčrtal dejstvo, da beneški Slovenci zahtevajo globalno zaščito, ki jim po ustavi in po demokratični ureditvi države tudi zakonsko pripada. Omenil je vse oblike potujčevanja, ki jih še danes izvajajo nekateri krogi nad slovenskim prebivalstvom v Beneški Sloveniji ter v ostalih dolinah. Tem krivicam se pridružujejo še številne socialne in ekonomske ovire, ki silijo slovenskega človeka, da gre po svetu iskat zaslužka. Te doline so skrajno zapuščene in ekonomsko zanemarjene, da ne nudijo domačemu prebivalstvu primernih oblik življenja in nihče se ne zmeni, da bi kaj storil, da bi se stanje izboljšalo. Toda Slovenci iz Bene-

ške Slovenije se vračajo v svoje rojstne kraje in ostajajo zvesti svoji kulturni in narodni pripadnosti; želijo živeti na svojih tleh in pozivajo vse demokratične sile, naj spoštujejo slovensko narodno skupnost in naj ji dajo vse tiste pravice, ki jih zakon predvideva in ki so tudi jasno izražene v členih in načelih osimskega sporazuma. Pozval je oblasti, naj konkretno ukrepajo, da se bo Slovenska Benečija dvignila iz ekonomske zaostalosti.

Predstavniki kulturnih društev Aldo Clodig je tudi opozoril na dramatičen pojav asimilacije in vsakovrstnih pritiskov onih sil, ki ne nameravajo spoštovati najosnovnejših človekovih pravic. Slovenska beneška društva se stalno upirajo vsem mogočim pritiskom, obenem pa želijo ustvariti take medsebojne odnose, da bodo lahko mirno razvijali svoje kulturne in narodno poslanstvo, skupno z iskrenimi prijatelji.

Po nastopu Beneških fantov pod vodstvom Antona Birtiča in po govorih Martiniga in Clodiga, sta prisotne pozdravila še čedadski župan in pokrajinski odbornik Listuzzi; zatem je nastopil še beneški ansambel »SSS«. Sledila je uprizoritev »Kaplana Martina Čedermaca«, ki ga je za oder priredil Izidor Predan in ki je nastopil tudi v glavni vlogi.

Sveti večer v Devinu

Božično vigilijo smo Slovenci v Devinu preživeli v nestrpnem pričakovanju na polnočnico, ki je bila letos izredno slovesna. Na koru je namreč prepeval mešani zbor, sestavljen iz pevki in pevcev domačega Dekliškega zbora in Fantov izpod Grmade. Zbor je pod vodstvom Hermana Antoniča naštudiral mašo Emerika Berana, ki je napisana po starocerkvenoslovanskem obredu. Mašo so pevci sicer izvedli v slovenščini, pripravljali pa so se nanjo kar dva meseca. Zanimivo je, da ta maša ne vsebuje Vere, zato so to dodali iz Vodopivčeve Slovenske maše. Velja tudi omeniti zanimivost, da se pri obredu, v katerem je maša napisana, poje tudi Darovanje, česar pa naša liturgija ne predvideva. Med obredom

je zbor zapel še Oče naš Rimskega Korsakova, ki se morda odlikuje po svoji prijetni preprostosti. Interpretacijsko sta prav gotovo najboljše izvenela Slava in Darovanje, kjer mora zbor skrbno spremljati solista, kateremu nekako pritrjuje odgovarja. Med obhajilom so pevci izvedli Tomčevo Presveto noč, ob koncu maše pa še Vrabčevo Poslušajte vsi ljudje.

Devinska cerkev je bila za to priložnost popolnoma zasedena. Obreda so se udeležili ljudje iz vse devinske okolice, od Medje vasi pa do Nabrežine. Mešani zbor je mašo ponovil naslednjega dne, na božič, v štivanski cerkvi.

Iz Goriške

SEJA OBČINSKEGA SVETA V SOVODNJAH

Zadnja seja občinskega sveta iz Sovodenj je bila 28. decembra lanskega leta. Med drugimi bi morali svetovalci razpravljati tudi o občinskem proračunu za leto 1978, vendar je bila na predlog odbornika in po ugotovitvi svetovalcev SSK, da je v proračunu prišlo do napake pri neki postavki, razprava odložena na naslednjo sejo. Svet je nadaljeval svoje delo s pregledom nekaterih sklepov in točk upravnega značaja. Tako so izvolili za preglednike računov Emila Tomsiča, Dominika Jurena in Branka Černica. Svetovalci so sklenili, da bo sejnina za leto 1980 višja in sicer v skladu z novimi zakonskimi določili, ki so stopila v veljavo pred nekaj tedni; isto velja tudi za župana in podžupana. Za tehničnega svetovalca je bil imenovan dr. Cvetko Kocjančič, za izvedenca občinske knjižnice pa Danilo Žigon. V nadaljevanju se je razpravljalo o razdelitvi podpor kulturnim in športnim društvom v občini; za športno društvo je bil namenjen milijon lir, za ostala društva pa bodo razdelili tri milijone lir, kar bodo določili predstavniki organizacij, svetovalci in občinska komisija, imenovana v ta namen. Svetovalci so nato razpravljali o raznih točkah, ki so se nanašala na javna dela v sovodenjski občini in sprejeli nekaj nujnih sklepov. Nadalje je bil govor o stikih s Škofjo Loko, s katero so Sovodnje pobratene. Ob koncu se je župan Jože Češčet izrekel noveletna voščila svetovalcem in vsem občanom. Tako se je izteklo tudi za sovodenjski občinski svet leto 1979, ki je bilo v marsikaterem pogledu zanimivo in važno.

USTANOVITEV ENOTNE MLADINSKE KOMISIJE

Z namenom, da bi se tesneje povezali in sodelovali na področju uresničevanja zahtev slovenske narodne skupnosti na Goriškem, so mladinske organizacije ustanovile sredi decembra lanskega leta enotno mladinsko komisijo, ki jo sestavljajo člani Slovenske skupnosti, SKGZ, SSO ter mladi komunisti in socialisti. Vloga komisije je, da izvede nekatere skupne pobude za boljše osveščanje slovenske in italijanske mladine na Goriškem v zvezi z našo problematiko in našimi zahtevami, v prvi vrsti z zahtevo po globalni zakonski zaščiti. V delovanje komisije spadajo tudi stiki s socialistično mladino Slovenije. Člane v EMK so predlagala vodstva omenjenih strank in organizacij, in sicer za vsako predstavništvo po dva. Sestava komisije je naslednja: Ileana Sirk in Milan Jarc za SSK, Danijel Jarc in Boris Peric za ZKMI, Valter Reščič in Diego Marvin za ZSMI, Igor Komel in Niko Brešan za SKGZ, Marko Bukovec in Milena Rustja za SSO. Na prvi seji je bil izvoljen za predsedujočega Niko Brešan, vsake tri mesece bodo imenovali novega predsedujočega in bo pripadal izmenično predstavniku ene izmed petih skupin. Delo prve seje je bilo posvečeno obravnavi nekaterih pobud, ki jih bo EMK izvedla v prihodnosti.

—o—

GIUSEPPE BERTO NEZNANI BENEČAN

V soboto, 12. t. m., ob 20. uri v župnijski dvorani v ŠTEVERJANU

V nedeljo, 13. t. m., ob 17. uri v župnijski dvorani v STANDREŽU

Božičnica v goriški stolnici

Zadnje nedeljo v decembru je bila v goriški stolnici božičnica, na kateri smo v prvem delu prisostvovali koncertu božičnih pesmi, nato pa še petim litanijam in čiščenju Najsvetlejšega. To vsakoletno doživljanje božične skrivnosti je za nas goriške Slovence postalo že tradicija, saj je preteklo že mnogo let, odkar je pok. profesor Mirko Filej dal pobudo za tovrstno bogoslužje, združeno z izvajanjem lepih slovenskih božičnih pesmi. V glavnem je ta oblika božičnega koncerta ostala še do danes; bile so v preteklih letih tudi drugačne oblike božičnice, ko je nastopil en sam zbor ali tudi več. Že nekaj let sem, odkar organizira božični koncert Združenja cerkvenih pevskih zborov na Goriškem, pa lahko prisostvujem božičnici, na kateri nastopijo združeni mladinski, mešani in moški zbori; letos so ti slednji sicer odpadli. Vsekakor mislimo, da je nastop vseh združenih zborov najlepši način, da podoživimo božične praznike in da uživamo lepote božičnih melodij ob prisotnosti celotne goriške Cerkve, saj je to tudi priložnost, da se v goriški stolnici zberejo ljudje iz vseh krajev naše nadškofije. V tem vidimo tudi globlji pomen podobnih srečanj, kar je nadvse pomemb-

no za vse slovensko občestvo in za nadaljnjo rast slovenske Cerkve, poleg tega da na ta način ohranimo in gojimo tudi slovensko božično pevsko tradicijo. Svojo veliko važnost pa ima tudi prisotnost naših mladih pevcev, oziroma najmlajših, ki že od mladih let začenejo gojiti slovensko cerkveno petje. Prav ti so letos začeli božični koncert in zapeli tri božične motive pod vodstvom učitelja Ivana Bolčine. Zatem je naš mladi kaplan Markežič podal kratko božično misel; koncert se je zaključil z nastopom Združenih mešanih zborov, ki jih je vodil Mirko Špacapan in ki so izvedli štiri božične pesmi. Naj nam bo dovoljeno izreči vso pohvalo našim najmlajšim in tudi starejšim pevcem, ki so pod gotovim vodstvom obeh dirigentov znali podati — prijetno in doživeto — vso lepoto božičnih melodij. Celotni koncert je snemala tudi slovenska radijska postaja iz Trsta; vse točke programa je povezoval Franco Žerjal. Ob orglah je spremljala prof. Lojzka Bratuž. Sledile so pete litanije, ki jih je opravil škofov vikar dr. Simčič ob asistenci nekaterih duhovnikov. Božičnica se je zaključila z ljudskim petjem, pri katerem so sodelovali vsi verniki.

V spomin Franca Terpina

Na božično vigilijo so v Števerjanu nesli k zadnjemu počitku Franca Terpina, ki je letos dopolnil 74 let. Pred nekaj tedni je odšla h Gospodu njegova žena Emilija Maraž in nič nam ni dalo slutiti, da nas bo tako kmalu zapustil tudi gospod Franc. Pred časom ga je sicer doletela krajša bolezen, a pokojni Franc jo je prebolel in ponovno zaživel z vso voljo in pogumom, ki sta bila zanj značilna. Kdor ga je poznal, je v njem našel vztrajnega, krepkega in odprtega možaka, pravega prijatelja, s katerim je bilo tako prijetno kramljati in se razgovarjati o preteklosti, o današnjih težavah in hkrati lepotah vsakdanjega življenja, o življenju posameznikov in znancev, ki jih je pokojni Franc imel na stotine, o življenju naše narodne skupnosti, o našem bodočem razvoju in o vseh vprašanih, ki so trenutno v ospredju vsakogar izmed nas in celotne družbe. Bil je možak v pravem pomenu besede, ki je znal poslušati, a obenem znal svetovati, saj nedopovedljive so bile njegove izkušnje, v njegovem življenju in poklicnem udejstvovanju, od prvih povojnih let, ko se je prebijal skozi neizmerne težave do današnjih dni, ko mu je bilo dano uživati zaslužen pokoj in v katerem je lahko vsak dan konkretno sledil temu, kar je ustvaril in kar njegovi trije sinovi odgovorno nadaljujejo. A tudi v zadnjih letih, ko je svoje odgovornosti predal naslednikom, je še vedno posegal v naše prosvetno in politično življenje, saj se je dobesedno razdajal. Vsi, ki so ga poznali, lahko pričajo, koliko je pokojni Franc storil za naše organizacije, za našo Cerkv in tudi za številne posameznike; težko je vse to opisati v par besedah, o tem pričajo njegova dela. Izgubili smo moža, ki je pustil globoko sled v naši skupnosti in števerjanski še posebej; izgubili smo tudi velikega prijatelja in človeka, ki je mnogo storil za naš narod; pustil nam je kristalen vzgled trdnega Slovenca in pogumnega moža. Vsekakor ko smo ga srečali, smo se prepričali, da imamo pred sabo izredno osebnost, odprto srce in globoko

razumnega človeka, ki ga je življenje preizkusilo in izučilo, zato so bili njegovi nasveti velika obogatitev, človeška in vsestranska. S hvaležnostjo se ga spominjamo.

—o—

NOVI ZAKONSKI ZVEZI

Na predbožično soboto sta se poročila v Gorici Niko Klanjšček in Harjet Dornik; oba sta znana v krogu kulturnih društev in skavtske organizacije; sta člana med drugim tudi pevskega zbora L. Bratuž, katerega člani so prepevali tudi pri poročni sv. maši, poročil pa ju je Vinko Kobal, župnik v Desklah.

Par dni za tem, na praznik Sv. Štefana, pa sta se v Trstu poročila Bernard Špacapan in Nadja Fabris; tudi onadva sta poznana po večletnem delovanju v raznih organizacijah. Bernard je bil prvi voditelj goriških skavtov, član več zborov, po poklicu je zdravnik v psihiatrični bolnišnici; Nadja Fabris je članica tržaških skavtinj, bolj znana pa po tem, da poje pri ansamblu Taims. Želeli bi, da bi oba para nadaljevala z delom v naši sredi, v privatnem življenju pa jima želimo obilo sreče.

Z onstran meje

Umrla je zaslužna učiteljica

Konec prejšnjega leta, 15. decembra, so v Tolminu spremili k zadnjemu počitku Marijo Rutar, upokojeno učiteljico in utemeljiteljico tolminskega muzeja oz. sedanje Tolminske muzejske zbirke. Po dolgotrajni bolezni je umrla dva dni prej v Sežani. Rodila se je 11. decembra 1903 v Tolminu v številni družini »pri Kolarjevih«, v kateri je več otrok končalo učiteljske, tako tudi pok. Marija. Maturirala je v času, ko je bilo poitalijančenje naših šol že v polnem teku, zato je morala opravljati maturo v Vidmu v italijanskem jeziku. Prva službena leta je poučevala v domačih krajih, nato jo je zadela usoda številnih slovenskih učiteljev, ki so bili premeščeni v notranjost Italije. Dolga leta je preživela v daljnih Markah, zatem je nekaj let poučevala v Venetu.

Po osvoboditvi je z vsem žarom poučevala domače tolminske otroke, ki so bili enako kot njihovi vrstniki na Primorskem žejni slovenske besede. Po upokojitvi je v okviru tolminskega muzejskega društva dala pobudo za ustanovitev muzeja, sedaj Tolminske muzejske zbirke, ki deluje v okviru Goriškega muzeja. Prvi oddelek Muzeja za Tolminsko, kot se je takrat imenoval, je bil odprt leta 1951. Pok. Marija Rutar je obredla neštete tolminske hribovske kmetije, sad njenega dela pa je zlasti izredno bogata etnografska zbirka, ki pomeni posebnost tudi v širšem slovenskem prostoru. Na njeno pobudo je bila odkupljena Gregorčičeva rojstna hiša na Vrsnem, ki je bila 1966. muzejsko urejena. Tehtne članke, zlasti narodopisne pa tudi zgodovinske vsebine, je objavljala v Tolminskem zborniku, Jadranskem koledarju, Goriškem letniku in drugod. Njeno pisanje odlikuje globoko poznavanje tolminskih starožitnosti, prepojeno z močno čustvenostjo, ki izvira iz tesne navezanosti na rodno zemljo. Za svoje življenjsko delo je prejela najvišje slovensko muzejsko priznanje, Valvasorjevo nagrado.

Pogreba Marije Rutar se je poleg domačinov udeležilo mnogo kulturnih delavcev s Primorskega, v zadnje slovo pa so ji zapeli domači pevci. Posebej občuten je bil trenutek, ko se je pogrebni sprevod za hip v nemi tišini ustavil pred muzejsko stavbo, kamor je pokojnica kot vodja zbirke zahajala toliko let. V cerkvi se je od nje poslovil domači župnik Anton Štrancar, na grobu pa v imenu Goriškega muzeja in primorske kulturne javnosti prof. Tomaž Pavšič.

M.

ZAHVALA

Ob težki izgubi dragega očeta

FRANCA TERPINA

Posebna zahvala tudi onim, ki so mu pomagali v bolezni, zlasti dr. prof. Cazzoli, dr. Karlu Brešanu in sestram čudodelne svetinje, nadalje duhovnikom Antonu Prinčiču, msgr. Francu Močniku ter dr. Kazimirju Humarju za opravljene obrede, predstavniku Slovenske skupnosti Hadrijanu Korsiču za poslovilne besede ter domačemu zboru za žalostinke. Vsem se prav iskreno zahvaljujemo sorodnikom, prijateljem in znancem, ki so nam v teh težkih trenutkih stali ob strani in so pokojnika pospremili v tako velikem številu na zadnji poti ter so izrazili osebna al pismena sožalja; zahvaljujemo se tudi vsem, ki so v njegov spomin darovali cvetje ali v dobre namene.

iskrena zahvala.

Števerjan - Gorica, december 1979

Sinovi Ciril, Ivan, Marjan z družinami

12. številka »Sodobnosti«

Zadnja lanska številka revije »Sodobnost« se začne z drugim delom razprave Nika Grafenauerja o pesniku Murnu, ob stoletnici njegovega rojstva. Prvi del je bil objavljen v novembrski številki. Grafenauer razčlenjuje in analizira samo eno Murnovo pesem, ki nima naslova in se začne z besedama »Nebo, nebo«. Mogoče je Grafenauer v njej najbolj začutil tisto, v čemer pojmuje bistvo tega pesnika in njegovo privlačnost, namreč popolno nevezanost na realni svet in popolno spojitost z naravo in njeno skrivnostjo. V njej pa vidi tudi »izrazito paradokso estetsko strukturo« v smislu »zrenja, ki je paradokso, saj poteka mimo misli in mišljenja, zato je čudno, neverjetno, posebno in hkrati čudovito« kot pravi.

O Murnovi poeziji piše tudi Taras Kermauner pod naslovom »Kmečka pesem«. O Murnovi pesmi s tem naslovom pravi, »da je vrh Murnovega pesništva, še danes neosvojen, ne dodobra razumljen, slabo posneman, a potokazen«. Potem jo analizira in skuša preko te analize pogruntati globino Murnove psihologije in pesništva. Svojo razpravo je Kermauner posvetil Edvardu Kocbeku za 75. letnico.

Sledi deseto nadaljevanje razprave Janka Kosa »Marksizem in problemi literarnega vrednotenja«. Razprava je napisana učeno, Kos je moral veliko prebrati, da lahko tako suvereno razpravlja o tem, vendar pa nas ta njegova učenost nekako potlači, v njej je kar preveč učenosti in premalo izvirnosti, premalo konkretnosti; vsekakor pa je preveč gostobesednosti.

Kot navadno, nas leposlovna proza v tej reviji tudi tokrat razočara. Manj sicer novela Toma Rebolja z nerazumljivim naslovom »Čudežen grobek«, katere vsebina je grozljiva fantastična — v njej ne manjka samomorilca, obešenca —, ker je vsaj jezikovno in estetsko neoporečna, kot pa »Dve zgodbi« Milana Marklja. Tudi on vnaša v pripovedovanje fantastičnost, ki pa je preveč polna satiričnih tonov in banalnosti, tudi jezikovnih, da bi jo dojeli kot tako. Milan Markelj uporablja zlasti v drugi zgodbi »Jožefa Podgorska« take nespodobne izraze, vzete iz pornografije, da bi se jih sramovala vsaka pijanska družina v beznici. Gre za mladega avtorja, ki je morda prepričan, da izraža s takim pisanjem nekako revolucionarnost ali avantgardnost, toda jasno je, da se v tem kaže le nesposobnost za resnično kvalitetno pisanje ali pa

bojazljivost, da si namreč ne upa odkrito pisati o tistem, kar ga gnjavi v notranjosti in s čimer ni zadovoljen v družbi, v kateri živi. Zato si daje duška z grdimi besedami in z opisovanjem samih priskutnih likov takorekoč s smetišča življenja, ne da bi očitno pokazal s prstom na vzrok vse življenjske gnusobe, ki jo vidi okrog sebe. Ali pa ni več sposoben, da bi videl in odkrival take vzroke?

Škoda, saj se vrstijo tako v tej in drugih revijah številni mladi avtorji, od katerih nekako podzavestno kar naprej pričakujemo, da se bodo zavledli stvarnosti in začeli pisati o njej, seveda kot resnični ustvarjalci, z močjo svoje ustvarjalne fantazije in ne zgolj kot opisovavci grdobij, a nas vsi od kraja in vedno spet razočarajo. Nobeden izmed njih ne dozori v resnično dobrega, pomembnega

ali celo velikega pisatelja. Nemogoče, da je temu krivo samo pomanjkanje talentov, kajti talenti se kažejo. Mislimo, da je temun krivo predvsem pomanjkanje etosa, pomanjkanje moralne in miselne zrelosti, pa tudi poguma. Zdi se jim bolj varno in prijetno izraziti nekako megleno revolucionarnost ali nestrinjanje z uporabo pornografskih besed, kakor pa začeti pisati jasno, dostojno in odkrito kritično. Uganjati pornografijo in občudovati pri tem samega sebe: »Uh, kako sem močan, kako sem avantgarden!« jim očitno mnogo bolj prija.

Resnično lepe in zelo izvirne pesmi pa objavlja v tej številki komaj enaindvajsetletni Marko Pavček pod preprostim naslovom »Pesmi«. Njegove pesmi so kot vroč dih resničnega življenja in so vendar nežne, polne so erotike in so vendar dostojne, očarane. Menimo, da smo z Markom Pavčkom do-
(Dalje na 7. strani)

Nova številka, Glasnika Slovenskega duhovniškega društva

Decembra je izšla četrta lanska številka Glasnika, glasila Slovenskega duhovniškega društva. Publikacija v obliki revije izhaja četrletno in tako je s to številko zaključen lanski, deveti letnik.

Prvi del številke, malo manj kot polovico celotnega obsega, zavzemajo članki in drugi prispevki, npr. referati, ki se nanašajo na proslavo 30. letnice Slovenskega duhovniškega društva oziroma njegovega predhodnika Cirilmetodijskega društva. V teh člankih in referatih oziroma govorih — mimogrede naj omenimo tudi poseg Lojzeta Žabkarja v verzih — so ponovno naglašene ideološke smernice, po katerih so se ravnali ustanovitelji Cirilmetodijskega in duhovniškega društva, namreč pristanek na cilje in ideje Osvobodilne fronte, želja po ublažitvi konfliktov med Cerkvijo in državo v Sloveniji ter prizadevanje za zaščito duhovnikov pred preganjanjem s strani raznih funkcionarjev, ne da bi si bili duhovniki to s čim zaslužili oziroma kaj zakrivil, kar bi opravičevalo tako ravnanje z njimi.

Drugi del revije vsebuje tudi precej polemično napisane spomine duhovnika Franceta Lipičnika na prve povojne čase — bil je med začetniki Cirilmetodijskega društva — in odlično, natančno

in vestno kritiko znanega avtorja Jožeta Gregoriča o prvi knjigi Finžgarjevega zbranega dela, ki ga je začela izdajati Državna založba Slovenije. Kritični opozarja, da je zdaj mnogo Finžgarjevih tekstov spet izšlo v podobi, kot so jih dobili zaradi okupatorske cenzure med vojno. Upravičene se zdijo le spremembe, ki jih je avtor takrat sam vnesel in jih pozneje ni preklical, medtem ko ni videti vzroka, zakaj je izpustila sedanja izdaja tudi tisto, kar je črtal med vojno rdeči svinčnik okupatorskega cenzorja, najbrž znanega italijanskega, zdaj seveda že pokojnega slavista. Med drugim so se mu zdeli neprimerni ali prenevarni izrazi »za domovino«, »koliko slovenskega navdušenja!«, »slovenske politične stranke«, »cvet slovenskega Parnasa«, »slovenska Ljubljana« in tako naprej. Očitno se ni v zvezi z novo idejo Finžgarjevih spisov pri Državni založbi nihče prav potrudil, da bi bil preveril, če so besedila, ki so jih vzeli v poštev, prvotna in pristna.

Končno naj omenimo še članek Franceta Lokarja, v katerem poroča, kako je bila pred enajstim leti obnovljena Družinska pratika, ki je dosegla zdaj že naklado 95.000 izvodov, kar je gotovo največja naklada v Sloveniji.

Stari Slovani in Veneti

JOŽKO ŠAVLI

Kdo so bili »staroselci«?

Ljudstva in narodi so se vedno selili in ne samo v obdobju tkm. »preseljevanja narodov«, kot se pri pouku zgodovine učimo v šoli. Nemško in avstronemško zgodovinske se je v preteklem stoletju popolnoma podredilo nemškemu nacionalizmu in njegovim načrtom postopnega prodora na evropski (slovanski) vzhod in poudarjalo le selitve narodov ob propadu zahodnorimskega cesarstva ter uvrstilo s tem slovansko govoreče narode na območju Srednje Evrope med novonaseljence, ki naj bi prišli iz Zakarpatja in prevzeli prve osnove omike (civilizacije) šele od »staroselcev«.

Nemški pisec A. L. Schlözer je že leta 1802 zapisal, da so bila ta slovanska ljudstva »kakor divjaki, brez vsakega občevanja z zunanjim svetom,

brez pisave ali kakih drugih ved, brez verstva ali pa s kakim neumnim verovanjem«.

Schlözerjevo gledanje je v nemškem zgodovinske, pa tudi jezikoslovju, starinoslovju, narodopisju ter drugih vedah kmalu prevladalo ter se obdržalo vse do danes, čeprav z bolj omiljenimi izrazi. Opremljeno z avtoriteto znanstvenih dognanj je vplivalo tudi na zgodovinske pri drugih narodih, posebno še na ruske, katerim je godila že sama misel, da izhajajo vsi slovanski narodi iz Zakarpatja, torej z ozemlja, ki se nahaja v Rusiji in je potemtakem Rusija po pravici nekaka mati vseh slovanskih narodov.

Ideja o slovanski materi Rusiji je v prejšnjem stoletju zajela tudi slovenske izobražence in vse,

kar so tam pisali, je bilo zanje nekaj svetega. Zato so tudi pri nas povzeli zgodbo o starih Slovanih. Konec koncev pa kake druge razlage tudi ni bilo. Vprašanje je bilo samo še v tem, da je nemško zgodovinske prikazovalo podobo starega Slovana na ponižujoč način, ki ni mogel biti za zvestobo jeziku in narodu prav nič spodbuden.

Toda tudi za ta problem se je ponudila rešitev. Prav med nemškimi pisci se je namreč našel nekdo, ki sicer ni zanikal nizke oz. sploh nekulturne ravni starih Slovanov, a jim je nadel — kot pravi sin nemške romantike — toliko čednosti in poetičnosti, da bi slovanskim narodom, tem nepokvarjenim otrokom narave, mogel zavidati vsak Nemec. Ta mož je bil J. G. Herder.

V svojih spisih je stare Slovane prikazal kot miren, po naravi nebojevit, miroljuben narod, ki ni rad prelivl krvi; Slovani so bili dobrega srca in polni plemenitih čustev, odkritosrčnosti, veselja, delavnosti, gostoljubnosti do tujcev. Imeli so krasno domače, zlasti pa zakonsko življenje in so nadvse ljubili svojo zemljo ter svobodo. Bili so poljedelci, v prostem času pa so rajali pod lipami, ker so izredno ljubili ples, petje in glasbo. Znak starega

Med romantiko in stvarnostjo

(Nadaljevanje s 3. strani)

pa je drugačna. Judje so imeli močne banke in so kreditirali monarhijo, dvor, v zameno pa prejeli že od nekdanj razne naslove baronov in privilegije (Rotschild na primer). Podobno kot liberalci, ki so obvladali velik del trgovine ter industrijo. Celo volitve so v monarhiji potekale po davčnih razredih. Tisti, ki so plačevali več davka, so lahko z manj glasovi izvolili poslanca v državni ter v deželne zbornice. To pa je dajalo liberalcem nesorazmerno veliko moč v državni in v deželnih upravah.

Franc Jožef ni bil dorasel vladanju in vodenju tako velike države številnih narodnosti, kakor tudi ne duhu časa. Veljal je celo za katoliškega vladarja, a podpiral liberalce, ki so bili po svoji ideologiji brezverski. Zakonitost, pravičnost in ureditev narodnostnega vprašanja je morala dati prednost potrebi po kreditu.

Vsega tega naši italijanski sosede v Trstu ne vejo ali pa ne vedo. Tako tudi ne morejo razumeti, da med Slovenci ni in ne bo navdušenja za nekdanje »dobre« čase pod monarhijo. To bi sicer ne smelo pomeniti, da nekdanje življenje pod eno državo ni ustvarilo ničesar skupnega med današnjimi narodi, ki se na tem območju srečujejo in so si sosede, torej med Slovenci, tržaškimi Italijani, Furlani, nemškimi Avstrijci. Vendar bi bilo treba preteklost obravnavati bolj kritično in je ne zavijati v neko neresnično romantiko. Italijanski del Trsta bi se moral bolj seznaniti s slovensko kulturo; če ne v izvorniku, pa v prevodu. Da nevedemo samo eno od bistvenih vprašanj sožitja na tem prostoru in odpravljanja predsodkov!

—o—

Društvo Slovenskih Izobražencev v Trstu Donizettijeva 3

vabi na predavanje

PRISPEVEK STAREJŠIH SLOVENSkih ZNANSTVENIKOV K EVROPSKI KULTURI

Predaval bo dr. Vladimir Murko iz Ljubljane, v ponedeljek, 14. januarja, ob 20.15.

VESTI IZ ŠTEVERJANA

Nastop cerkvenega zbora. Preteklo nedeljo, na praznik Sv. Treh Kraljev, je domači cerkveni pevski zbor nastopil na božičnici v Nabrežini. Ob štirih popoldne so pred polno cerkvijo števerjanski pevci začeli svoj program božičnih pesmi pod vodstvom Hermana Srebrnič, pri električnih orglah jih je spremljal Hilarij Lavrenčič iz Doberdoba. Števerjanski zbor se je prijetno vpletel v celotni spored, ki so ga izvedli še otroški zbor iz Nabrežine, ob koncu sv. maše pa so števerjanski in nabrežinski pevci skupno zapeli nekaj prijetnih, domačih pesmi. Božično misel je podal župnik iz Mavhinj Joško Markuža, Franka Ferletič pa je prebrala izid natečaja najlepših jaslic. Domači župnik Breclj se je zahvalil vsem nastopajočim, še posebej števerjanskim gostom, ki so se radi odzvali vabilu nabrežinske verske skupnosti, s tem pa ustvarili prijetno presenečenje vsem, ki so prisostvovali božičnici.

»Števerjanski vestnik«. Pred Božičem je izšla zadnja številka Števerjanskega vestnika za leto 1979; tudi ta številka vsebuje precej zanimivih zapisov in člankov, na primer o delovanju SSK v števerjanski občini, o župnijskem svetu, pa o raznih nastopih in prireditvah. Globoka in posrečena se nam zdijo neka-

ODBOR SINDIKATA SLOVENSKE ŠOLE

Pred kratkim smo poročali o občnem zboru, ki ga je imel Sindikat slovenske šole v Gorici; ne bi tu ponavljali besed o pomenu te naše sindikalne organizacije, saj so o tem skoraj vsi seznanjeni. Pred dnevi se je sestel odbor sindikata na redni seji, kjer so si člani razdelili funkcije. Sindikatu bo še nadalje predsedoval prof. Albin Sirk, tajniške posle bo opravljala prof. Marjan Bednarik, podpredsednik bo učitelj Korošec, za blagajno bo skrbel prof. Neva Budal, pomagala ji bo učiteljica otroških vrtecev Vera Češcut.

Naj omenimo, da se je na pobudo SŠS v Gorici začel tečaj za otroške vrtnarice, ki bo do konca šolskega leta v prostorih Katoliškega doma vsak ponedeljek in četrtek; tečaj je izpopolnjevalnega značaja in bo služil za pripravo na vsedržavni natečaj.

tera razmišljanja, ki jih je sestavil Klemen, recimo hvalnica zemlji ali zelo občuten zapis o materi. Prav bi bilo, da bi tudi podobni članki dobili stalno mesto v Vestniku, saj je naloga tega domačega glasila, da poleg informiranja oblikuje tudi določeno vzgojo in da posreduje dobro branje.

—o—

OBETAJOČA ORGANISTA

V nedeljo, 23. decembra, sta imela v goriški stolnici svoj prvi nastop pred širšo publiko dva mlada organista, Boris Stacul iz Gorice in Hilarij Lavrenčič iz Doberdoba. Prijetno nam je, da moremo to zapisati, ker čutimo, da se tu pri nas le oglašajo novi talenti in da se z vztrajnim delom in študijem pripravljajo na orgelski »poklic«. Hvaležnost moramo izraziti Zvezi slovenske katoliške prosvete, ki je pred časom dala pobudo za orgelsko šolo v našem mestu, v prvi vrsti pa znanemu orgelskemu mojstru, prof. Hubertu Bergantu, ki vestno in strogo pripravlja svoje učence. Na koncertu smo zaznali vso prefinjenost in natančnost slovenskega virtuoza iz Šempetra, občutili smo odlike njegovega muziciranja, ki tako samosvoje prehaja tudi na njegove mlade učence. Oba organista sta izvedla vrsto skladb iz klasične orgelske literature in dokazala dobro pripravo in glasbeni čut.

—o—

12. številka »Sodobnosti«

(Nadaljevanje s 6. strani)

bili Slovenci resničnega mladega pesnika. Drugačne vrste so pesmi Tomaža Šalamuna. Jasno namigujejo na homoseksualnost, preveva pa jih z mehiško gorsko eksotiko. Napisane so v prozi, pri vsem tem pa je v njih občutiti poleg eksotične barvitosti vendarle tudi talent, le da nas ne zadovolji, manjka mu čustva.

Zadnji del revije prinaša nekaj ocen in esejev, ki so jih napisali Andrej Arko, Tone Peršak, Janes Menart in Ernesto Grassi.

Na koncu nas preseneti besedilo protesta Skupnosti jugoslovanskih PEN klubov proti obsodbi skupine disidentov v Pragi.

Slovana je zaradi tega plug ter lutnja in ne meč. Ker se je prav med Nemci le našel nekdo, ki je o Slovanih ljubeznivo pisal, so Herderjevi spisi našli med slovanskimi raziskovalci in pisci na toliko večji odmev. Herderjeva izvajanja so povzeli Dobrovsky, Jungmann, Kollár, Šafarik in drugi.

Vse to pa protislovenskih stališč na nemški strani ni v ničemer omajalo, kvečjemu še stopnjevalo. Proti koncu preteklega stoletja je berlinski arheolog Gustav Kossinna v svojih spisih ocenil kulturno raven starih Slovanov kot »začuda nizko«. In to stanje naj bi pri Slovanih trajalo tja v 10. stoletje. Kossinna je izdelal tudi svojevrstno metodo za razpoznavanje ljudstev in narodov ter njih preseljevanja v zgodovini. Metodo, ki je postala splošno znana kot tkm. »lex Kossinna«. Po njenih merilih smo bili tudi Slovenci zgolj neko krdelo barbarov, ki se je v 6. stoletju priteplo v vzhodne Alpe in se tu naselilo.

Temu gledanju so se pridružile še trditve o suženjstvu Slovanov. Bili naj bi stoletja v kruti sužnosti pod Turko-Tatari in suženjstvo naj bi jih opropalo vsakršne kulture.

Podoba nesrečnega Slovana, posebej še Slo-

venca, ki je bil povrh vsega še pripadnik »malega« naroda, je bila s tem popolna. Slovincu, pripadniku naroda, ki ima tako sramotno, to je suženjsko preteklost, naj bi pač ne kazalo drugega, kot da se asimilira. In v resnici je pojmovanje o sramotni narodni preteklosti bilo odločilno pri množičnem ponemčevanju Slovencev na Koroškem, pa tudi na Primorskem, kjer je italijanska nacionalna stran vcepila tudi velikemu delu slovenskih množic prepričanje o suženjski preteklosti s preprostim ponavljanjem inačice »schivo — slavo«, iz česar prihaja tudi tržaška zmerljivka »sciavo«. Imela je pač učinek, ker ni bilo ustrezne protirazlage.

Podoba nesrečnega in majhnostnega slovenstva je našla svoje mesto tudi v predvojni Jugoslaviji. Rešitev iz majhnega in sramotnega slovenstva naj bi bila v pojugoslovanjenju. Tako bi se Slovenci s svojimi brati zlili v velik narod, ki bi se uspešno zoperstavil germanskemu in romanskemu pritisku. Zamisli o pojugoslovanjenju se je pridružila zlasti liberalna skupina s svojim dnevnikom »Jutro«, ne morda toliko iz prepričanja kot iz političnih koristi. Pojugoslovanjenje so zagovarjali bolj ali manj prikrito tudi centralistični krogi v Beogradu, kar je

ustrezalo njih pojmovanju o večji obstojnosti in trdnosti države z enotnim narodom in jezikom.

V upanju, da jim bo državna oblast omogočila hitrejše napredovanje v poklicu ter kariero, so zagovarjali pojugoslovanjenje mnogi ugledni slovenski ljudje in se neredko kar kosali v tem, kdo bo »znanstveno« utemeljeno podal čim bolj osiromašen prikaz slovenske preteklosti in kulture. Ponavljali so najbolj primitivne nemške razlage ter jih na novo prikazovali z bolj prepričljivimi načini, zlasti še Ljudomil Hauptmann, ki je bil profesor za jugoslovansko zgodovino na ljubljanski univerzi. Utemeljeval je na vse mogoče načine zlasti trditve o suženjstvu Slovanov.

Misel o suženjskih ali kakorkoli že podložnih množicah v zgodovini pa je ustrezala tudi nazorom socialističnega sistema po drugi vojni. Narod naj bi pač šele pod tem sistemom postal dokončno svoboden, bodisi od »Nemcev« ali od fevdalcev, kapitalistov ali kar preprosto od »tujcev«. Že od vsega začetka naj bi najbolj preprosta opravila in stvari v naši kmečki kulturi z njih izrazi vred prevzeli od »staroselcev«.

Dalje

KNUT HAMSUN POTEPUHI

OOOO Poslovenil Oton Župančič OOOOOOOOO 79 OOOO

»To je pa redek gost!« je rekla.
»Čemu bi se pa kazal, saj je omožena,« je odgovoril nagajivo.

»No, pa ti, mar nisi oženjen?«
»Ne, taka neumnost mi še na misel ne pride.«

»Slišala sem, da si vendar spet našel ženo Haakona Doppena.«

»No da, to je na nek način resnično. Prišla je in hotela videti svoj stari dom, in tega je nisem moral braniti,« je odgovoril mevžasto.

»Da, da, mene nič ne briga.«
»Kako ti je?« je vprašal

»Kakor prej, danes kakor včeraj. In tebi?«

»Ne, o meni ne govoriva. Bržčas se bo tako obrnilo, da bom moral od doma.«

»Tako. Ali si kaj hudega naredil?« je vprašala v šali.

»Da, samemu sebi.«

Ničesar ni dosegel s svojim vzdihom, s katerim je samega sebe pomiloval. Ako je hotel zbuditi, da ga je življenje pestilo in da ga je treba pomilovati, da ga je usoda zanesla v stran, da je žrtev, je bila gospodična Ellingsenova tistih ena, ki se mu je v obraz nasmejnila in se mu zraven še namrdnila, kar ga je še pogrelo.

»Smeješ se?« je rekel.

»Mar naj se jočem?« je odgovorila.
»Vsak leži, kakor si je postlal. Le ne zavračaj krivde na druge.«

Saj je tudi ni zavračal in odgovoril je užaljen: »Ne razumem, kaj meniš. Ali sem kaj nate zavračal?«

»Ne, name ne. Pa naj bo, kakor je, saj sem samo tako rekla.«

Nič ni bilo z njo, bila je malo preveč z viška. Edevart se je odpravljal, da bi šel, pa ga ni izpustila. Služkinje so hodile v kuhinjo in iz kuhinje po svojem delu, naloge, pogrinjale dolgo mizo za družino, prale in ribale, gospodična Ellingsenova je naglo odprla vrata v shrambo in rekla: Pojdi sem noter, pa ti bom nekaj povedala!

»Kaj je?« je vprašal Edevart in stopil za njo.

Za zaprtimi vrati sta si stala nasproti. Nič ni bilo. »Kaj je?« je naposled vprašala ona. »Nič ni.«

Edevart je zazijal: »Kako to —?«

Objestnost jo je minila, smehljala se je v zadregi, smehljala poparjeno in gledala v tla: »Hotela sem samo, da bi se malo pogovorila —«

On: »Tega pa prav zdaj ne utegnem. Poglej, poslan sem bil po tale zavitek, in zdaj ga moram tudi prinesiti. Čakajo.«

»Kdo čaka?«

»Tisti, ki so prišli z mano.«

Trpka poteza ji je preletela obraz, in zašepetala je: »Tedaj te pa ne bom zadrževala. Mislila sem, da bi tukaj malo poseđel in z menoj govoril in pojedel kos kolača in izpil skodelico kave.«

»Prav lepa hvala ti, ampak —«

Pravzaprav se mu je smilila, globljega čustva ni imel, hotel je biti prijazen in jo prijel za roko: »To imaš pa debel prstan!«

»Da.«

»Zakaj nosiš poročni prstan na sredincu?«

»Ker mi je bil prevelik.«

»Da, da, Magnus ti je dobro hotel in je dal narediti velikega.«

Na to ni odgovorila. Odtegnila mu je roko, brkljala nekaj malo dalje notri v shrambi in odprla nekaj predal. Kolikor je Edevart videl, je bila v predalu moka, pšenična moka. Kaj neki ima tam? Najbrž je bila sama zadrega.

»Uh, tukaj stojim!« je vzkliknil v skrbeh in šel.

Prišla je za njim. Bila je siva v obraz in taka, kakor da bi ga mogla ubiti. Ko je stopal skozi vrata, je začutil na hrbtu njeno roko. Pehnila ga je ...

Loviza Magreta je stala kakor na iglah in čakala.

»Da, zamudil sem se,« je rekel.

Takoj je pregledala zavitek in si olajšana oddehnila: »Da, ta je! Zdaj pa pojdiva domov! Si opravil?«

»Sem.«

Ničesar nista kupila in nista imela nič nesti v čoln. Zunaj na dvorišču se je ona nenadoma ustavila in vprašala: »Kaj si bil v pekarni?«

»V pekarni? Ne.«

»Belo roko imaš na hrbtu,« je rekla Loviza Magreta in ga otepala. »Kje si pa bil?«

»V kuhinji.«

»Belo roko,« je rekla, »pet prstov, to je moka, ne gre stran.«

Edevart si pri tisti priči sleče janko, jo iztepa in mane. Togoten je in v zadregi. Preleti mu glavo, ali se ne bi vrnil v kuhinjo, jo prijel še enkrat za roko in se ji tako zahvalil, da bi ji pokali prsti ob velikem prstanu.

»To je gotovo od te tvoje gospodične, ki te je objemala,« reče Loviza z bledimi ustnicami.

»Ni me objemala.«

»Tvoja nekdanja ljubica z jahte.«

»Hahaha!« se je zasmel Edevart.

»No, te je pa držala v naročju?«

Edevart: »Ali res ne moreš molčati!«

Oblekel si je janko zopet tako, kakršna je bila, in šla sta.

Edevart je molčal. Ta ostudna ženska, ta satan, kako se je zavratno maščevala! Hudoval se je tudi na samega sebe, ker si je sredi dvorišča slekel janko in jo iztepal, ta vražja babnica je gotovo stala za kakim oknom in gledala in se smejala v pest.

»Sama bi bila morala skočiti in zamenjati zavitek,« je rekla Loviza Magreta.

»Da, to bi bilo najbolje.«

»Pa saj nisem mogla, nisem se hotela pokazati. Ne bodo smeli reči, da se potikam po kuhinji zato, ker bi bila rada povabljenja.«

Domov grede je Edevarta tako dolgo trapila, da ji je naposled vse povedal.

Bil je mož brez očitka in se je lahko opravičil, ne da bi bil lagal, bil je popolnoma nedolžen. Loviza Magreta se je tudi takoj zavedala, da je naperjena osveta gospodične Ellingsenove bolj proti njej nego proti Edevartu. Sprejela je stvar res lepo

in rekla Edevartu v šali, pomešani z bridkostjo: »Zdaj si ne bom več upala, pustiti te samega v trgovino!« šala z nasmehom, malce borna in nevesela šala. Tudi jo je še nekaj časa peknilo in jo navedlo do tega, da je zopet zagorela in se smukala od jutra do večera okrog Edevarta kakor prve dni. Nazadnje je minilo, imela je na kaj drugega misliti.

Vprašala je Edevarta: »Ali ne bi moral iti domov in vse pripraviti?«

»Bi,« je odgovoril Edevart.

A po toliko in toliko dneh in tednih Edevart še vedno ni odpotoval. Ni se ganil. Saj je šlo dobro tudi tako, kakor je šlo. Od sestre Pavline je dobival zopet denarja, kakor se je razprodajalo novo blago iz štacune v zalivu, in tako je mogel kupovati pri Knoffu jestvine in dalje živeti.

Čez nekaj časa je Loviza Magreta zopet vprašala: »Ali se ne bi moral pripraviti?«

»Bi,« je odgovoril Edevart, »da, zakaj zdaj nimamo več dosti časa.«

»Kako je, imaš vozni listek?« je vprašal.

»Listek? Saj nisem mislila, da pojdem spet tja, mislila sem, da ostanem tukaj.«

»To mislim tudi jaz,« je odgovoril Edevart temno.

»Da, ampak tukaj me ne strpi, ne govoriva več o tem. Morala bom poskusiti spet tam na oni strani, kjerkoli, nemara na zapadu.«

»No, tudi tam ne veš natanko, kako bi?«

»Ne vem,« je odgovorila. »A storila bom vse, kar se da, in ne bom mislila na nič drugega. Da, ti se smeješ, in zdim se ti nestanovitna, pa kaj, ko imam otroke tam.«

(Dalje)

LETO 1980 NAJ POMENI TUDI ZA NAS KORENIT PREMİK

■ nadaljevanje s 1. strani

ne obveznosti, da je tudi deželna vlada Furlanije - Julijske krajine poudarila enaka stališča ob obisku predsednika slovenske vlade Vratuše, vendar prav tako drži, da je do zdaj vse ostalo le pri besedah in da se stvari niso premaknile z mrtve točke, oziroma da obstajajo bistvene razlike med načelnimi izjavami odgovornih političnih predstavnikov in vsakodnevno prakso, kot je jasno razvidno iz dokumentov in delovanja posebne komisije za vprašanja slovenske manjšine pri predsedstvu rimske vlade.

Leto, ki se je pravkar pričelo, mora po našem mnenju pomeniti tudi za našo narodno manjšino korenit premik na bolje, se pravi, da nam bi v tem letu država morala končno zagotoviti pravno zaščito, po črki in duhu republiške ustave in mednarodnih pogodb. Jasno je, da tega naša manjšina ne bo dosegla samodejno, zaradi česar bo še dalje potrebno odločno, vztrajno in enotno prizadevanje vseh njenih komponent.

V globokem prepričanju, da bo celotna naša manjšina še dalje kazala voljo po takšnih enotnih prizadevanjih, ponovno vlašimo vsem našim bralcem zares srečno in uspešno novo leto 1980.

Izdajatelj: Zadruga z o. z. »Novi list« ■ Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954, št. 157 ■ Odgovorni urednik: Drago Legiša ■ Tiska tiskarna Graphart, Trst - ulica Rossetti 14 - tel. 772151